

Θεόδωρου Β. Καρατζά

Με την καθιέρωση του ευρώ η Ευρωπαϊκή Ένωση πλησιάζει στην πραγματοποίηση ενός οράματος που γεννήθηκε πριν από σχεδόν μισό αιώνα με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα και το οποίο έλαβε πιο συγκεκριμένη μορφή με την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης και τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έξι χρόνια αργότερα.

Στα σαράντα αυτά χρόνια που μεσολάβησαν, οι λαοί της Ευρώπης θέλησαν να συνδέσουν τις τύχες τους με κάτι που θα υπερέβαινε κατά πολύ τα συγκεκριμένα οικονομικά οφέλη και τα οικονομικά αγαθά που προσέφεραν οι απλές Ζώνες Ελευθέρου Εμπορίου ή έστω τα κάπως πιο εξελιγμένα καθεστώτα Τελωνειακών Ενώσεων. Αν και αυτά τα επίπεδα οικονομικής ολοκλήρωσης προδιαγράφουν συχνά την πορεία που διανύει ένα κράτος για να φτάσει σε υψηλότερα επίπεδα σύγκλισης με τους εταίρους του στα πλαίσια μιας Κοινότητας όπως η Ευρωπαϊκή, οι λαοί της Ευρώπης επέλεξαν να θέσουν τα θεμέλια για την επίτευξη μιας αληθινής Κοινής Αγοράς.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε κομβικό σημείο για τη διαμόρφωση αυτού που ονομάζουμε σήμερα νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Σε μεγάλο βαθμό εξέφρασε την επιθυμία της νεοσύστατης τότε Ευρωπαϊκής Ένωσης να προσδώσει την πιο ουσιαστική της διάσταση στην Εσωτερική Αγορά που ήδη

Στο κατώφλι του ευρώ

έφτανε σε ένα πρώτο στάδιο ωρίμανσης. Η σημαντικότερη προσθήκη της Συνθήκης αφορά τη διατύπωση της ανάγκης για οικονομική πρόοδο και κοινωνική συνοχή, στοιχεία που κατ' ανάγκη περνάνε μέσα από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και το ενιαίο νόμισμα.

Είναι λογικό να γινόμαστε τον τελευταίο καιρό δέκτες μεγάλου αριθμού αναλύσεων και εκτιμήσεων για τις συνέπειες και τα χαρακτηριστικά του ευρώ. Η εγρήγορση και η προσαρμοστικότητά μας είναι στοιχεία αποφασιστικά για την τελική επιτυχία του εγχειρήματος, αλλά από την άλλη μεριά δε θα έπρεπε να “χάσουμε το δάσος κοιτώντας το δέντρο”. Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Υπ' αυτήν την έννοια η επίτευξη των κριτηρίων που συνθέτουν την Οικονομική και Νομισματική Ένωση δεν αφορά – όπως αρκετές γνώμες υποστηρίζουν – ούτε ένα απλοϊκό και κοινωνικά ανάλγητο σφίξιμο της ζώνης, ούτε μια αποστασιοποιημένη ενασχόληση μακροοικονομολόγων.

Είναι ίσως το σημαντικότερο όχημα που θα μας επιτρέψει να οικοδομήσουμε μια Ευρώπη που θα αποτελείται από σύγχρονες κοινωνίες

Προέδρου της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

και οικονομίες, με υψηλό βαθμό συνοχής και ανάλογη ικανότητα συμβολής στις παγκόσμιες τάσεις της τεχνολογίας, του επιχειρείν και τελικά του ίδιου του τρόπου ζωής. Επιδιώκοντας την πλήρη είσοδό μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση αναδεικνύουμε την αποφασιστικότητά μας για μια ουσιαστική συμμετοχή στην προοπτική που περιέγραψα πριν.

Από αυτή την άποψη, οι διαρθρωτικές αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιήσουμε και που καλύπτουν τις σημαντικότερες πτυχές του οικονομικού και κοινωνικού μας βίου συνιστούν σε αυτή τη φάση μια αναπόδραστη συλλογική επιλογή μας, έστω και αν θα μπορούσαμε υποθετικά να δεχθούμε ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση ουδέποτε είχε ξεκινήσει ή προχωρήσει πέρα από κάποιο σημείο.

Στην παρούσα συγκυρία ο τραπεζικός κλάδος είναι ίσως αυτός που παρακολουθεί με τη μεγαλύτερη προσοχή και ευαισθησία τα δρώμενα. Το γεγονός ότι η Ελλάδα δε θα συμμετάσχει στο πρώτο κύμα των χωρών που θα ενταχθούν στη ζώνη του ευρώ κάθε άλλο παρά εξασφαλίζει άνετες διορίες στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα για την επιβεβλημένη προσαρμογή του στα νέα δεδομένα. Αυτή η διαπίστωση αποκτά ξεχωριστή αξία εάν αναλογιστούμε ότι οι ελληνικές τράπεζες είναι ο κατ' εξοχήν τομέας υπηρεσιών που θα βρεθεί στην “πρώτη γραμμή του πυρός” για την αντιμετώπιση των καινούργιων συνθηκών και οι εμπειρίες που θα αποκομίσουν θα γίνουν πολύτιμος οδηγός για το σύνολο των οικονομικών φορέων της χώρας μας.

Η προσπάθεια που καλούνται να καταβάλουν σε αυτή τη φάση οι τράπεζες θα αποκτήσει νόημα και ουσία αν ενταχθεί σ' ένα γενικότερο πλαίσιο συστηματικής προσέγγισης του συνόλου της ελληνικής κοινωνίας και των οικονομικών παραγόντων στην αναγκαιότητα της σύγκλισης και της συμμετοχής της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Για την Ελλάδα, η πορεία προς το στόχο της ONE ενέχει τρεις αλληλένδετες διαστάσεις, την πολιτική, την οικονομική και την επιχειρηματική.

Η πολιτική διάσταση αφορά τις ομολογουμένως επίπονες προσπάθειες που καταβάλλει η χώρα για την επιτυχία του προγράμματος σύγκλισης, προσπάθειες που αποτελούν βασική παράμετρο για τη διεθνή αξιοπιστία του ελληνικού κράτους. Πέρα από το ότι σηματοδοτούν την ικανότητά μας να παρακολουθήσουμε τις οικονομικές εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να εξασφαλίσουμε μια ισότιμη θέση στη νέα Ενιαία Αγορά, ενισχύουν το ειδικό

Κυριο Αρθρο

βάρος της πολιτικής μας παρουσίας όπως αυτή εκδηλώνεται στους κόλπους μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης που ήδη βαίνει προς την επόμενη φάση της διεύρυνσής της.

Οικονομικά, το ενδιαφέρον εστιάζεται στις επιπτώσεις που θα έχει η πραγματοποίηση ενός ενιαίου νομισματικού χώρου για τη διαμόρφωση του τρόπου άσκησης της νομισματικής, της συναλλαγματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής από τα αρμόδια όργανα.

Η επιχειρηματική διάσταση (που όπως είναι φυσικό συγγενεύει άμεσα με τον τραπεζικό χώρο) αντιστοιχεί στο βαθμό προσαρμογής των ελληνικών επιχειρήσεων που οφείλουν να επιλέξουν τις κατάλληλες στρατηγικές για την επιβίωση και την επέκτασή τους.

Στο πνεύμα των παραπάνω διαπιστώσεων, πρέπει να σημειωθεί ότι η απόφαση να ενταχθεί η δραχμή στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών της προσδίδει μια πρωτόγνωρη προοπτική σταθερότητας, ουσιαστικά τοποθετώντας την στον προθάλαμο του ενιαίου νομίσματος.

Τα οφέλη αλλά και οι συνέπειες από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση έχουν αρχίσει να αναλύονται σε βάθος σε μια προσπάθεια να φωτιστούν όλες οι πτυχές αυτού του νέου οικοδομήματος. Αν μου επιτραπεί μια μικρή μεταφορά, μπορούμε να πούμε ότι όσον αφορά την “επόμενη μέρα”, το κοινό νόμισμα δεν έχει αποκλειστικά μόνο δύο πλευρές.

Στο μακροοικονομικό τομέα, δεν μπορούμε παρά να επαναλάβουμε ότι στις αγορές που θα προκύψουν με την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, τράπεζες, επιχειρήσεις και επενδυτές θα μπορούν να σχεδιάζουν τη στρατηγική και τους μακροχρόνιους στόχους τους χωρίς να ανησυχούν για κινδύνους συναλλαγματικών ισοτιμιών και επιτοκίων ή για άλλους παράγοντες αστάθειας και αβεβαιότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές.

Αυτό ευθυγραμμίζεται με την πάγια θέση ότι βασικό συστατικό οιασδήποτε αναπτυξιακής προσπάθειας είναι η μακροοικονομική σταθερότητα και η καλά θεμελιωμένη προοπτική διατήρησής της. Η μείωση της αβεβαιότητας, σε συνδυασμό με τον έλεγχο των δημόσιων ελλειμμάτων και

Κυριο Αρθρο

τη διατήρηση σταθερότητας τιμών θα συμβάλουν καταλυτικά στην εδραίωση εμπιστοσύνης στις αγορές και κατά συνέπεια θα ενισχύσουν την παραγωγή και θα βοηθήσουν την απασχόληση.

Η σταθερότητα των τιμών και η δημοσιονομική πειθαρχία θα βελτιώσουν το πλαίσιο άσκησης οικονομικής πολιτικής, θα ενισχύσουν τις επιχειρηματικές προσδοκίες και θα διευρύνουν την παραγωγή σ' ένα κρίσιμο υποσύνολο της παγκόσμιας οικονομίας. Παράλληλα, ένα ισχυρό ευρώ, θα ξεπεράσει τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφού θα μετατραπεί, όπως το δολάριο και το γιεν σε μία από τις σημαντικότερες νομισματικές μονάδες στον κόσμο με όλες τις θετικές επιδράσεις που αυτό συνεπάγεται για την εδραίωση της νομισματικής σταθερότητας στο παγκόσμιο σύστημα.

Εδώ δε θα έπρεπε να λησμονήσουμε και κάποια συγκεκριμένα πρακτικά οφέλη της οριστικής εξαφάνισης των συναλλαγματικών διαφορών για τις συνδεδεμένες με το ευρώ οικονομίες. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η απλουστευμένη λογιστική παρακολούθηση για κάθε επιχείρηση ή χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και η αποφυγή πληρωμής προμηθειών από το μέσο ευρωπαϊό καταναλωτή για τη ρευστοποίηση του συναλλάγματός του (όσο και αν οι τράπεζες δεν μπορεί βέβαια να ενθουσιάζονται από αυτήν την ιδέα).

Οι ειδικότερες σκέψεις και παρατηρήσεις που μπορούμε να κάνουμε για τον τραπεζικό τομέα επικεντρώνονται στην παραδοχή ότι δεν είναι φρόνιμο να αναμένουμε την είσοδο της χώρας μας στη ζώνη του ευρώ για να λάβουμε τα

κατάλληλα μέτρα προσαρμογής στις νέες συνθήκες. Το τραπεζικό σύστημα εκ των πραγμάτων θα κληθεί να τεθεί στην εμπροσθοφυλακή των εξελίξεων και θα πρέπει συνεπώς να επενδύσει σε τομείς όπου το κέρδος από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση δε θα γίνει ορατό παρά μόνο με μία σημαντική υστέρηση.

Αυτό δεν σημαίνει ότι ο ελληνικός τραπεζικός χώρος δε θα απολαμβάνει συγκριτικά πλεονεκτήματα κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου όπου η δραχμή θα βρίσκεται έξω από το ευρώ. Θα ήταν όμως μοιραίο λάθος να μείνουμε απροετοίμαστοι μπροστά στις τεράστιες αλλαγές που σύντομα θα συναντήσουμε, προκειμένου να καρπωθούμε

Κυριο Αρθρο

βραχυπρόθεσμες ωφέλειες.

Η απώλεια του εισοδήματος των τραπεζών από τις συναλλαγματικές πράξεις θα έχει ως αντίβαρο την ανάπτυξη μιας βαθύτερης και πιο ρευστής αγοράς με βάση το νέο νόμισμα. Οι τράπεζες θα κληθούν να αναπληρώσουν την αναπόδραστη μείωση του εισοδήματός τους βελτιώνοντας την αποδοτικότητα άλλων δραστηριοτήτων. Παράδειγμα αποτελεί η πιο εξειδικευμένη και ευέλικτη πιστωτική λειτουργία που μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερες αποδόσεις καθώς και σε εξοικείωση με τα χαρακτηριστικά μιας εξελισσόμενης αγοράς.

Το παραπάνω ζήτημα άπτεται συγχρόνως και του γενικότερου προβλήματος της ενοποίησης των αγορών στην Ευρώπη, η οποία σε συνδυασμό με την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, αναμένεται να συντελέσει στην ύπαρξη λίγων μόνο χρηματοοικονομικών κέντρων που θα δεσπόζουν στη διάθεση και κατανομή χρήματος και κεφαλαίου. Συνέπεια αυτού θα είναι η προοδευτική απώλεια της σημασίας που έχουν οι περιφερειακές αγορές κινητών αξιών.

Η Ελλάδα και τα πιστωτικά της ιδρύματα πρέπει λοιπόν να διαμορφώσουν μια σαφή αντίληψη για τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα όσον αφορά τη γεωγραφική εμβέλεια διείσδυσης σε νέες αγορές και να φροντίσουν να τα αναπτύξουν έγκαιρα ώστε να εδραιωθεί η παρουσία στις χώρες εκείνες που προσφέρονται (πχ Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική).

Το νέο οικονομικό και επιχειρηματικό τοπίο που διαγράφεται θα τονώσει την προοπτική να δημιουργηθούν – μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων – μεγαλύτεροι και υγιέστεροι χρηματοοικονομικοί όμιλοι ή ιδρύματα, που θα έχουν την ικανότητα να αντιμετωπίσουν τον εντονότερο ανταγωνισμό και την ουσιαστική δυνατότητα να χαράξουν μεσοπρόθεσμη ή και μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα ανταποκρίνεται στη δυναμική της οικονομίας και των αγορών.

Εδώ θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η ενδεχόμενη συρρίκνωση των κερδών των ελληνικών τραπεζών στην πρώτη φάση της συμμετοχής της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση θα αντισταθμιστεί – αφού διανύσουμε κάποιο χρονικό διάστημα – από την αναβάθμιση του παραγωγικού τομέα και του επενδυτικού του βεληνεκούς. Κάτι τέτοιο μεταφράζεται σε αυξημένη παραγωγική δραστηριότητα, η οποία με τη σειρά της θα τροφοδοτήσει τον κύκλο εργασιών των τραπεζών.

Τέλος, δεν είναι δυνατό να λησμονηθούν τα υπόλοιπα κρίσιμα τεχνικά ή νομικά θέματα, όπως οι αλλαγές στα διατραπεζικά συστήματα πληρωμών, η εσωτερική οργάνωση των τραπεζών και η αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής, η εξασφάλιση και εφαρμογή της νομικής συνέχειας των υφιστάμενων συμβολαίων και φυσικά η διαρκής επένδυση στην εκπαίδευση του προσωπικού και την ενημέρωση της πελατείας.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να οφείλει να αποτελέσει την αιχμή του δόρατος της ελληνικής οικονομίας στην κρίσιμη πρώτη της επαφή με τα

νέα δεδομένα που θα μεταβάλουν άρδην τις δομές των ευρωπαϊκών αγορών, συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής. Η δυνατότητα ταχείας προσαρμογής των ελληνικών τραπεζών, η αποφασιστικότητα και η τόλμη στην αντιμετώπιση των προβλημάτων ή δυσχερειών που θα προκύψουν βραχυπρόθεσμα καθώς και η υιοθέτηση μιας μακρόπνοης στρατηγικής που θα στοχεύει στη διατήρηση ή βελτίωση της θέσης τους στην αγορά, είναι τα στοιχεία που θα εξασφαλίσουν την επιβίωση και επιτυχία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και μαζί με αυτό την ανάπτυξη της ίδιας της ελληνικής οικονομίας.